

DE TOESTAND VAN DE OVERSCHELDE BELUIKEN ROND 1850

DOOR ROGER MOREAU & LUC DEVRIESE

INLEIDING

Pas na de grote crisis die begon in 1845, met het hongerjaar 1847 en het woelige 1848, en nadat in 1849 een tweede grote cholera-epidemie een paar duizend slachtoffers gemaakt had te Gent¹, werd voor de eerste maal effectief ingegrepen door de stads-overheid om de povere huisvesting van een groot deel van de bevolking te verbeteren. Men was eindelijk tot het besef gekomen, dat er iets moest gebeuren. Nadat eerder al door de regering initiatieven in die zin waren ondernomen², werd nu voor het eerst ook door de Stad onderzoek gedaan naar de woonomstandigheden van de armen. De politicommissarissen van de verschillende wijken kregen in 1849 de opdracht daaromtrent te rapporteren³ en in 1850 trokken, op instigatie van Auguste Van Lokeren⁴, een aantal gemeenteraadsleden persoonlijk op onderzoek uit in de armste wijken. Niet toevallig was meer dan de helft (87) van de 159 toen onderzochte beluiken op Overschelde gelegen⁵. In de vierde wijk, waarvan dit gebied het meest volkrijke onderdeel was, waren immers 710 van de 2240 choleradoden gevallen

en dubbel zoveel mensen waren ziek geworden.

HOGHE HEREN OP STAP

Op die wellicht wel gure 14de van Maart 1850 trokken, naast Van Lokeren, de volgende gemeenteraadsleden op stap: de geneesheren Wauters en Guislain, de hoogleraren De Pauw en de Saint-Genois samen met de advocaat en grondeigenaar Lamens.

Niet van de minsten dus⁶.

Men mag gerust aannemen dat dit gezelschap, ongetwijfeld in deftig zwart gekleed met hoge hoeden en al, voor flink wat opschudding zal gezorgd hebben in die kleine achterstraatjes. Buiten de bewoners die allicht in de grote fabriek van Lousbergs of elders in de stad aan het werk waren, zal er in die overbevolkte wijk nog publiek genoeg geweest zijn. Ook zal het nieuws van dit bezoek wel heel vlugter ore gekomen zijn van de beluikeneigenaars die toen vrijwel allen buiten de wijk woonden⁷.

Samen met de plaatselijke politicommissaris, de armendokter Hulin en, naar alle waar-

schijnlijkheid ook nog wel een paar van hun eigen bedienden en, niet te vergeten, de gebuurtedekens, begonnen de heren hun onderzoek in het uiterste zuidpuntje van de wijk, aan het Stuksken. Die ooit bijna onbereikbare uithoek van de stad, letterlijk opgevuld met beluiken, was na de urbanisatie rond de toen nog te bouwen Sint-Annakerk en de demping van het Capucijnenvaardek, nog maar pas ontsloten geworden.

Hierna volgen we de Gentse gemeenteraadsleden een eindje op hun exploratietocht door de twee bouwblokken van de wijk. De onderzochte beluiken kunnen we plaatsten op de detailkaartjes uit het hoofdartikel hierbij (vooral die van 'tStuk en de Koepoortkaai, afbeelding pagina 20 en 22). De ontstaansgeschiedenis van de oudere beluiken is terug te vinden in de grote tabel van dat artikel. De notities (in vertaling) uit het rapport⁸ dat toen opge maakt werd, worden hier aangevuld met kadastrale locaties en de vroegste vermeldingen van de bezochte beluiken, samen met nog enkele andere archiefgegevens.

IN 'T STUKSKEN EN DOOR HET ZAKKEBANDSTRAATJE

Stukstraat Nr. 31, vermoedelijk kad. nrs. 2063-2073 (in 1672: 4 huisjes; in 1793: 8 huizen). *Geen waterafvoer.*

Stukstraat Nr. 17, kad. nrs. 2074-2081 (oorspronkelijk zelfde complex als hierboven). *Kompleet vervallen; wordt als onbewoonbaar beschouwd.*

Slecht verlucht en zonder waterafvoer. Alle bewoners waren ziek bij de vorige cholera-epidemie.

Ondanks dat alles betaalt men er 17 sol^p voor twee kamers per week.

Stukstraat Nr. 9, kad. nrs. 2085-2087¹⁻⁸ (bouwjaar voorhuizen niet gekend, huizen op het achtererf gebouwd in 1829-1835; zie fotoreportage Apostelhuizen). *Slechte waterafvoer en latrines.*

Zakkebandstraat Nr. 21, kad. nrs. 2095-2101 (gebouwd tussen 1793 en 1830). *Slechte waterafvoer.*

Zakkebandstraat Nr. 1, kad. nrs. 2107-2113 (gebouwd voor 1793).

Slechte waterafvoer. Het beluik ligt drie voet (90 cm) lager dan de straat. Als onbewoonbaar beschouwd (later bijgeschreven: nog te verifiëren).